

1 №

janvar 4 LUN

1 №

janvar 4 ЛУН

VELƏTČAN GAZETA

(Велөтчан газета)

Vil alfavit komitet-
lən da Okronolən
organ

ВІЛ алфавіт комі-
тетлөн да Окроно-
лөн орган

A D R E S:
Kudymkar, OKRIK-lən
Prezidium

A d P E C:
Kudymkar OKPIJLÖN
Previdium

РЕТӨ 1-İŞ DEKADAƏ

ПЕТӨ 1-İŞ DEKADAƏ

Pərtam velətcən gazet velətişlə malogramotnəy skolañn posovijaə

Velətcən gazet mijan ənəz vişis as ozas mog-
gez-velətn vil latinizirovannəy alfavitə da kəz
pondətcəñ gizn komi kəv vylən, kəz komi kəv
ləşətn deloa kəvə, literaturnəy kəvə, şetlis aslas
soderzanñoən formaez deloproizvodstvoñ.

Əni velətcən gazet ətləñ ozsa moggezkat
suvtəta as ozas vil mog, ызт mog: lon vil velətiş
kiñ likbezñ da malogramotnəy skolañn-metodi-
českəy rukovodstvoñ, praktičeskəy posovijaən ve-
lətan ызñ. Gazet aslas lisbokkezñ pondas vištav-
lən kətn, kəz munə velətm, kətn kəem ma-
logramotnəy skola kuzis ləşətn programma, ve-

lətcən plan, suvtətn vьeəmika velətan ыз. Med
gazet vьeəmika vermis rukovoditn, ne jansavñ
aslas gizəməñ skolaezñ, vьd skolañn velətişlə
kovşas eəkyka gizlən gazet vьl, mьj oz tьrmь
gazetn, kьeəñ şəkytez pantaşlən velətikə, mьj
jьliş eə kolə gazetlə gizn, med kuzñ otsavñ
vermьñ vьd-kod pantaşm şəkytsə velətan ызñ.

Med velətiş səstəma da jatnəy a vermis tədn, mьj
seteəñ agropolitexničeskəy obrazovanno.

Vot eteəñ moggezəñ ləşətcə ызavñ velətcən
gazeta.

Kьeəñ moggez sulaləñ Agro- politexničeskəy obrazovanno ozñ

Agro-politexničeskəy obrazovanno suvtətcə lok-
tan matn periodə seteəñ političesko-xozajstven-
nəy moggez vylən, kədnija vəli vištəlməş XVII
partijnəy konferencija vylən, i sizə CK VKP(B)
načəlnəy da şrednəy skola resenñoən.

XVII partijnəy konferencija aslas postanovlen-
ñoən vištəlis: „Med ызт zadačəñ məd pjəti-
kañ loə-vuzəz likvidirujtn kapitališticeskəy əle-
menttezəs da klassez otir koləñ, vьdsəñ vьrətn
pričinaez, kьşəñ sogməñ klassez da əksplo-
atacija, vuzəz vьrətn əkonomikañ da mott ve-
zəññ vaz kapitališticeskəy oləm jьliş velətmmez,
vьdəs ызaliş otirəs pərtñ klasstəñ socialističes-
kəy obsestvo stroitellezə.“

Kəz vezərtñ vьeəmika etijə postanovlenno,
kuzñ vištavñ massalə-impələs i muzik ələs ыз-
lişlə?

Likvidirujtn otir koləñ klassez, med ez vəv
ne bednak ne kulak, med ne kin i dumajtn ez

vermьñ, vьzьka-pə pozə ovññ tobo əkspləitirujtə-
məñ mədikəs.

Agropolitexničeskəy skola suvtəta programma-
ñ tədn obseobrazovatelnəy predmettez jьliş
(komi kəv, roč kəv, matematika, geografija, ješte-
stvoznanno) ne jecəz vit voşa l-j stupen skolaşa.

Lezn natodil ызalişsezəs kolhozə: şu vəditiş-
sezəs, poda vəditişsezəs, porş vəditişsezəs, masina
gəgər ызalişsezəs i. s. o.

Med vьd ызaliş vəli aktivnəy da soznatelnəy
stroitelən, kolə velətişlə vezərtñ politika, tədn
kьeəñ tuj nuəta socializmə, kьtcə nuəta kommuni-
stičeskəy partija.

Ətik ləddətan da gizan gramotañ socializm
on ker, narodnəy xozajstvo vil texnika vьl on
suvtə.

Vot enija moggez şərti i ləşətam programma-
ez i peçatajtam nijə velətcən gazet vьl.

Velətan plan

1931 vo 5 şəntabr lunşə da 1932 vo 25 avgust lunşə VKP(B) CK
postanovlennoez eəktəñ, med ыз kəz i st. skolaezñ da ызtьk skola-
zñ, siz gramota velətan skolaezñ da agro-politexničeskəy kurssez vylən
munis „bura prəvotannəy programmaez şərti da čorəta suvtətm raspi-
sañoez şərti“.

Plāneztəg da programmaeztəg velətm, kəz etə vəli ənəz mijan
ызñ, velətişsez oz vezərtə naukaliş osnovaez, sogmə uməl kačestvo.

1932-33 velətan vo agro-politexničeskəy kurssez vylən suvtətm təvşə
5 təlis kezə—1 dekañ lunşəñ maj i lunəz velətan plan tьrtəñ ponda,
60 čas gozşə praktika ponda (maj 1 lunşəñ maj 15 lunəz).

5 təliş, kədnə şetčəñ čulavñ programma velətan plan şərti, kerşə-
ñ 18 velətcən čas şərti nedələ (6 ызalan lun—3 čas vьd lunə) vьdəs
128 ызalan lun—384 čas.

Şotčisan lun gramota velətan skolañ da agro-politexničeskəy kurssez
vylən kolə ləşətn ətləşə şotčisan lunkət.

Bьdəs velətcən kurs jansalə kьk periodə. Pervəj periodə unəzьk
vñmanno da časəz şetčəñ matematika vьl da as kьv vьl, a məd
periodəñ—ještestvoznanno vьl da specialnəy disciplinaez vьl.

(Višə mədərsis)

Velətan plan

(Prodolženno)

	I period.	II period.	Bəds
Obsestvoyedenno	25	35	60
Geografija	25	—	25
As kəv	40	30	70
Roc kəv	15	14	29
Matematika	40	30	70
Egəstivoznaniye	—	35	35
Grafika	10	10	20
Spec. deloez	25	50	75
	180	204	384

Specialnəj delo vylə şetəm çassez ispolzujtəñ sovhoz da kolhoz proizvodstvennəj osobennoşsez şərti (mu-viz ualəm, poda vədītəm, lon vədītəm i s. o.) Praktika nuətcə pervəj zñ maj təlīşn kurssez prolvodstvennəj uklon şərti. Kolə çorəta vizşñ Narkompros programmaez şərti velətikə i kətcəz velətcīşsez oz pondə bura tədnə programma şərti ləznə skolaiş os kov.

Velətcñ pondətcəz vəd velətişlə kult-armejeçlə kolə tədmavnə velətcīşsezlīş māj nīja tədəñ, bura tədmaşnə programmaezkət da sē şərti ləşətnə konkretəj velətan plan, suvtətnə çorət raspisanno.

Agro-politexničeskəj kurssez pondə velətan plan suvtətikə çulalan velətan voə kolə: a) Matematika. Gruppaekət, kədna oz tədə A.P.K.-ə primitan programma şərti, nəkət kovşas çulavnə material I period programma. Geometrija velətnə unazək praktika vylən. b) Ještəstivoznanno umələ tādīş gruppaezñ çulavnə kək pervəj razdel programmaliş: Velətnə osno-vaez fizikañ, ximijañ da biologijañ. v) Obsestvoyedenno. Velətika vizşñ politgramota velətan I st. skola programma şərti. c) Roc kəv velətnə Narkompros programmaez şərti. g) As kəv I st. skolaez pondə programmaez, əddənzək puktñ vnlmanno nigakət, gazetəkət da zurnalkət tədmaşmə i deloa gīzəttəz vylə: (telegrammaez, doverennoş, rapört, soc do govor, şten-gazetə materjaləz i s. o.) ç) Geografija jliş vizət uvdərn-şək pəçatəjtəm planiş.

Matematika programma

Arifmetika. Kuznə gīznə i ləddəñ vīdsə çisloez millīard pəkəñ. Kuznə gəgrəşnə gīrlīş çisloez.

Certitnə da ləddəñ stolbikən diagrammaez. Metričeskəj meraez: merajtən, əslīşan, kīzer teloez merajtən. Sədtəm, çintəm unaiş sədtəm (boştəm), jansətm kēəm ugodno çisloezən. Vezərtñ prostəj doləez jliş. Ləddətnə da gīznə deşətičnəj drovbez (şurs doləezəz). Velətnə procenttez jliş. Azzəñ ətik all una procenttez çisloez.

Geometrija. Veşkət vizzez merajtəm jliş. Plan. Masstab. Plossad meraez.

Kəz velətnə programma şərti matematika.

1. Oqlan periodə (60 ças).

1. Dasəz kuznə ləddətnə i gīznə. Deşətokkezən şo pəkəñ. Cəfraez gīzikə māj oznaçəjtə nūl. Kəz çisloez vezşəñ nūl vətəlikə mestaiş mestəz Kuznə gīznə da ləddəñ kēəm ugodno çislo soñ. Tədmətnə, kēəm mestəñ sulaləñ jedenicaez, deşətokkez, soez i s. o. Rīmskəj cīfraezñ (6 ças).

2. Sədtəm ustnəja i şot vylən şo pəkəñ gīznə stroçkaən i stolbikən. Sədtən znak.

Ətəzda znak, velətm nuətnə şəşən—bəşən sīz: sədtəñ deşətokkez tərtaş— $36+3=39$, $23+45=68$.

Sədtəñ deşətokkez, tərtaş— $23+7=30$, $36+23=60$; Sədtəñ deşətokkez vevdəz $34+7=41$, $28+16=44$.

3. Ustnəja da şot vylən çintəm. Kuznə gīznə stroçkaən da stolbikən jurn ləddəñ çintəmən. Çintən znak. Velətan nuətnə əta məd bəşən sīz: çintəm deşətokiş ozəstəg: $49-26=23$ çintəm vīdsə deşətokkez— $30-4=26$, $70-37=33$, çintəm ozəsaləməñ deşətokkez— $53-4=49$, $64-27=37$.

Çintəm proveritnə sədtəməñ, ustnəj şot sədtəməñ da çintəməñ (8 ças).

4. Ləddəñ i gīznə vīdsə soezən kulm cəfraa çisloezñ. Velətnə əta məd bəşən sīz: 300, 348, 308. Şot vīdsə deşətokkezən i vīdsə sotnəzən.

Ləddəñ da gīznə vīdsə şurssezən kēəm—və ez vəv nöl cəfraa çislo. Velətan nuətnə əta məd bəşən sīz: 3000, 3578, 3570, 1500, 3508, 3078, 3008.

5. Merajtən metričeskəj meraez: metr, santimetr, decimetr, kilometr kəz pəkət polzujtəñ merajtčikə.

Veşkət viz. Tor veşkəñ. Merajtəm veşkət vizlən. Certitnə buma-ga vylən veşkət viz līş torrez māj kuza kolə.

Əslīşan metričeskəj meraez: gramm, centner, tonna.

Kīzer telo meraez: lītr (4 ças)

bəzətnə çislo 10, 100, 1000-iş i s. o.

Bergətnə gīrlīş meraez posnī meraezə i bər-posnī meraez gīrlīşək meraezə. (8 ças).

6. Ətik kədə metričeskəj meraez velətikə kolə tədmətnə velətcīşsezəz prostəjsəj doləezən. Māj şərti velətnə: zñ, nöləz tor (çetvert) voşma, dasəz tor, şo tor ləddəñ i gīznə.

Şot torrez velətikə tədmətnə procentən; kuznə çintnə procent mədən vīdsə sotnə çisloezīş. Primer: 2 proc. 3 satīş (300 kop. all 5 proc. 8 centnerşan (800 kg) (6 ças).

7. Sədtəm şot vylən: gīzəməñ (stolbikən) nöl cəfraa çisloezən sədtən (slagaeməj). summa. Kəz māj bəşən velətnə sədtəm: vūstəg razrjadīş razrjadə—265—324; ozəstəməñ mədik razrjadə—315—269. Proveritnə sədtəm sədtənnəz vezəməñ. Sədtəməñ safa da kopejkaa çisloezən (4 ças).

8. Çintnə şot vylən i gīzəməñ, (stolbikən) vit, kvat cəfraa çisloezən; çinəm çislo (umənsaeməj); çintən çislo (vəçitaeməj) kolçən (ostatok). Velətikə şəşən—bəşən vizşñ: a) çintnə vūstəg razrjadīş vevdəz: 987—875+, çintnə ozəstəməñ mədik razrjadīş: 943—765, kolə vī-eəmkə tədnə çintəm, kər kəkən çisloezas eməş nullez: 2030—1804; Proveritnə çintəm sədtəməñ. Proveritnə sədtəm çintəməñ. Çintnə çisloez sattezen i kopejkaezən (6 ças).

9. Boştəm kəz ətkod slagaeməj sədtəməñ (ətik cəfraa primerrez vylən). Boştən znak. Boştən çislo. Boştən çislo. Loan çislo. Boştəna tablīca ətik cəfraa çisloezən. Kernə boştən tablīca. Kəz polzujtəñ boştən tablīcaən. Proveritnə loan çislo boştən da boştən çisloez vətələməñ Boştə una cəfraa çislo ətik cəfraa çisloən. Boştəm nullezən boştən çisloən.

Məd period

(90 ças)

1. Ozəşə çulaləmsə povtoritəm

(6 ças)

2. Veşkət ugəla figurəzliş plossadde merajtəm, kədnlja kuzanas paştanas ətik cəfraa çisloezən.

Velətan porjadok: nöl ugəla da veşkət ugəla figurəz (ugəvvezlən svojstvoez). Veşkət ugəl. Ugolnik. Ugolnik şərti veşkət ugəl certitəm. Prjamougolnik bokkezlən svojstvoez. Şetəm razmerrez şərti līnejkaən da ugolnikən prjamougolnik çitəm. Kvadrat (ətəzda bokkez). Gotovəj plannez ləddətm. Masstabkət tədmaşəm. Kletkañ gumaga vylən zərlīş plan certitəm. Kvadratnəj metr, kvadratnəj santimetr, kvadratnəj decimetr. Kvadratliş da prjamougolnikliş plossadde merajtəm i ləddətm: Pī-fagor-tablīca suvtətm. (10 ças)

3. Tədnə jansətm, kəz bəşən boştəm.

($5 \times 10 = 50$, $50 : 10 = 5$) Kəz cəfraa çislo ətik cəfraa çislo vylə jansətm. Jansətm znak. Jansətmə çislo. Jansətiş çislo. Loan çislo. Boştən tablīcaən polzujtəm loan çislo azzəməñ. Jansətikə kolçəm. Una cəfraa çislo ətik cəfraa çislo vylə jansətm. Jansətm sluçajjez, kər loəñ nullez loan çislo mukəd razrjaddezn.

4. Şo şurssez əzda çisloez ləddətm da gīzətm. Klassezə razrjadde gruppirujtəm. Millonkət tədmətm (şurssez şursa) millonəj klassez. Millardkət tədmətm (şurs millon). Millarddeznə klass. Çisloez gəgrəstəm. Diagrammaez ləddətm da kerəm. (6 ças)

5. Bəz çisloezñ sədtəm da çintəm. Ətik cəfraa da una cəfraa çisloez 10, 100, 1000 vylə boştəm. Ətik cəfraa da una cəfraa çisloez çisloez vylə boştəlm, kədnañ ozas sulaləñ nullez. (primer: 20 vylə, 400 vylə, 700 vylə.) Uha cəfraa çislo boştəm kēəm ugodno çislo vylə (boşnə kək cəfraa çislo vylə, kujim cəfraa çislo vylə i s. o.) Boştən sluçajjez (kər pantaşəñ nullez boştən i boştən çisloez sərən). (12 ças)

6. Mu vylən veşkət vizzez nuətm veskəz şərti; nīja merajtəm da masstab şərti planə puktəm. Veşkət ugəla uçastok plan sjomkakət tədmətm. Mu plossad meraez (gektar, ar). Veşkət ugəla mu uçastokkezli, plossadde ləddətm (4 ças).

7. Gəgrəsa deşətokkez vylə jansətm. Kēəm ugodno kək cəfraa çislo vylə jansətm. Vīdsə soez vylə jansətm. Kēəm ugodno kujim cəfraa, çislo vylə jansətm. Jansətm boştəməñ proveritəm i bər: jansətməñ boştəm proveritəm. Şəkəta jansalan çisloez (nullez loan çislo razrjaddezn, nullez loan çislo kəçəñ, kər ləşalə kolçən) (20 ças)

8. Deşətičnəj drovbez ləddətm da gīzətm (deşətičjez, sotəjez, tsəçəjez) çisloez primerrez vylən (satte, metre, santimetre i s. o.).

Deşətičnəj drovən çisloez gīzətm (3 m. 27 sm. = 3,27 m. i bər 3,27 m. — 3m 27 sm.) (4 ças).

Procenttez çisloē ləddətm. Mukəd kədə procent tuja puktīşə jedənica tor. Tablīca şərti velətm.

100 proc.-1, 50 proc.-1/2, 25 proc.-1/4, 20 proc.-1/5, 75 proc.-3/4. Procenttez vylən zadaçəz resajtikə tablīcaən polzujtəm (6 ças)

Povtoritəm

(6 ças).

Velətcikə vīdsən period kuza zadaçəz resajtəñ gīzəməñ i gīzəg (ustnəja).

Otvətsvennəj redaktot Çudinov Redkollegija Çlennez: Zubov S. F. Tupicin F. A. Katajev A. K. Mozajev S. A.